

EFEKTYWNOŚĆ GOSPODARSTW SPECJALIZUJĄCYCH SIĘ
W PRODUKCJI BYDŁA NA UŻYTKACH ZIELONYCH

Aleksander Pietraszewski, Zygmunt Miętki

Akademia Rolnicza w Poznaniu

W gospodarstwach trwałe użytki zielone zalicza się do głównej powierzchni paszowej. Takie zaszeregowanie wynika przede wszystkim z braku możliwości innego ich zagospodarowania. Stąd też poprawna organizacja gospodarstw wynika z ich udziału w strukturze użytków rolnych. Wraz ze wzrostem powierzchni łąk i pastwisk w gospodarstwie, grunty orne zaczynają pełnić funkcję produkcji pasz uzupełniających paszę podstawową pochodzącą z trwałych użytków zielonych. Zmienia się jednocześnie struktura zasiewów w kierunku zwiększania w niej areału zbóż a zmniejszania okopowych. Odzwierciedleniem tego są zmiany w obsadzie i strukturze inwentarza żywego, w której dominować zaczynają przeżuwacze, a w głównej mierze bydło.

Pomimo iż zależności te wydają się oczywiste, opracowania naukowe nie potwierdzają ich jednoznacznie. Tak np. G. Blohm [2] twierdzi, że wzrost udziału użytków zielonych w powierzchni gospodarstwa wpływa na zmniejszenie obsady bydła; B. Andreae [1] uważa zaś, że zwiększenie się powierzchni łąk i pastwisk powoduje wzrost obsady bydła w gospodarstwach. Podobny wniosek wysuwa R. Manteuffel [3], tłumacząc różnorodność wyników badań intensywnością gospodarowania i jakością trwałych użytków zielonych.

Mając na uwadze zarysowane problemy, które wiążą się z efektywnością gospodarowania, poddano analizie 22 gospodarstwa indywidualne z terenu Wielkopolski, specjalizujące się w chowie bydła w 1981 roku. Gospodarstwa te podzielono, według wkładu użytków zielonych w powierzchni użytków rolnych, na trzy grupy: o małym, średnim i dużym ich udziale w strukturze użytków rolnych. W ramach każdej grupy wyodrębniono podgrupy, charakteryzujące się niską i wysoką intensywnością organizacji produkcji zwierzęcej, wyrażone obsadą sztuk dużych (SD) w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych. Jakkolwiek analizowana zbiorowość nie upoważnia do wyciągania daleko idących wniosków, to jednak uzyskane wyniki skłaniają do refleksji nad poruszonymi zagadnieniami.

W produkcji bydłowej specjalizują się gospodarstwa większe. Stąd też przeciętna powierzchnia gospodarstwa analizowanej zbiorowości jest prawie 3-krotnie wyż-

Powierzchnia i użytkowanie gruntów

Grupa	Podgrupa	Liczba gospodarstw	Pow. gospod. w ha	Wskaźnik bonitacji gleb	Użytki zielone w % użytków rolnych	Struktura zasiewów w % gruntów ornych			
						zboża	okopowe	pastewne	inne
Ogółem		22	18,33	0,97	18	56,7	21,9	17,5	3,9
M	razem	7	22,77	1,01	4	57,1	22,1	14,8	6,0
	N	5	26,14	1,01	5	57,9	21,4	13,3	7,4
	W	2	14,36	1,02	3	52,9	24,9	22,2	-
Ś	razem	7	15,53	0,94	16	50,4	21,3	23,9	4,4
	N	4	17,27	0,89	16	62,6	20,1	13,8	3,5
	W	3	13,19	1,01	17	29,1	23,2	41,7	6,0
D	razem	8	16,83	0,95	30	62,0	22,5	15,5	-
	N	3	16,41	0,94	34	60,7	27,9	11,4	-
	W	5	17,10	0,96	30	62,7	19,7	17,6	-

Oznaczenia: M - mała liczba użytków zielonych.

Ś - średnia liczba użytków zielonych.

D - duża liczba użytków zielonych.

N - niski poziom intensywności organizacji produkcji zwierzęcej.

W - wysoki poziom intensywności organizacji produkcji zwierzęcej.

Obsada inwentarza i struktura stada bydła

Grupa	Podgrupa	SD na 100 ha UR				Struktura stada bydła w %			
		ogółem	bydło	trzoda	krowy	cielęta do 6 m-cy	młodzież 6-12 m-cy	jałówki powyżej 12 m-cy	opasy
Ogółem		109	96	13	60,5	3,9	9,5	11,2	14,9
M	razem	103	89	14	56,1	4,5	9,4	10,2	19,8
	N	89	75	14	50,6	5,7	11,3	10,1	22,3
	W	130	125	15	70,4	1,6	4,6	10,3	13,4
Ś	razem	105	90	15	61,9	3,8	9,5	14,7	10,1
	N	80	67	13	58,9	4,7	10,3	14,4	11,7
	W	138	122	16	66,0	2,5	8,4	15,1	8,0
D	razem	118	107	12	64,2	3,7	8,9	8,6	14,5
	N	96	78	18	60,9	5,4	13,6	9,8	10,3
	W	132	124	7	66,1	2,8	6,1	8,0	17,0

Oznaczenia jak w tabeli 1.

Zużycie jednostek owsianych i białka na 1 jednostkę zbożową produkcji bydłej
i struktura skarmianej energii i białka według rodzaju pasz w %

Grupa	Pod- grupa	Zużycie na 1 jedn.zboż. prod.bydl.		Zielonki	Kiszonki	Okopowe pastewne	Siano	Ziarno zboż	Pasze treściwe z zakupu	Razem pasze treściwe	Inne pasze								
		j.o. białko	j.o. białko									j.o. białko	j.o. białko	j.o. białko	j.o. białko	j.o. białko			
Ogółem		123,8	12,3	22,7	31,8	29,6	25,3	3,7	3,4	11,2	15,8	19,2	12,4	5,8	9,6	25,0	24,0	7,8	1,7
M	razem	133,7	13,2	20,2	32,5	30,9	25,1	2,5	1,5	12,1	14,4	20,5	13,3	6,2	10,8	26,7	24,1	7,6	2,4
	N	133,6	13,4	21,7	34,2	30,5	25,1	2,6	1,3	12,7	15,2	19,2	12,8	5,4	9,5	24,6	22,3	7,9	1,9
	W	134,1	12,7	14,3	26,0	32,2	25,3	1,9	1,9	10,3	11,4	25,6	15,1	9,5	16,2	35,1	31,3	6,2	4,1
S	razem	117,5	11,5	22,6	30,5	34,8	28,5	3,7	2,1	12,0	15,9	14,1	9,6	6,6	9,8	20,7	19,4	6,2	3,6
	N	120,8	11,9	26,4	33,4	32,1	27,2	4,1	2,2	10,5	13,1	15,7	11,4	3,7	7,9	19,4	19,3	7,5	4,8
	W	113,6	11,1	17,8	26,7	38,2	30,1	3,2	2,0	13,9	19,5	12,1	7,3	10,4	12,2	22,5	19,5	4,4	2,2
D	razem	119,0	11,8	25,7	32,0	24,5	23,0	5,0	2,8	13,8	17,3	21,7	13,5	4,6	8,1	26,2	21,6	4,7	3,3
	N	124,9	11,9	28,2	32,8	27,6	25,4	4,2	2,3	13,5	17,3	20,2	12,5	0,5	0,8	20,7	13,3	5,8	8,9
	W	116,2	11,7	24,5	31,5	22,3	21,7	5,5	3,1	13,9	17,3	22,4	14,1	6,7	12,1	29,1	26,2	4,7	0,2

Oznaczenia jak w tabeli 1.

Produkcja bydła i produktywność ziemi w przeliczeniu na 1 ha przeliczeniowy użytków rolnych

Grupa	Podgrupa	Produkcja w tys. zł						Doch. rol- niczy	Produkt. mleka w l	Produkt. mięsa w kg	Produkt. mleka i mięsa w j.zb.
		globalna	końcowa	towarowa		czysta					
		brutto	netto	brutto	netto						
Ogółem		114	79	74	63	58	62	57	2239	175	31
M	razem	117	83	78	68	62	66	59	1765	188	27
	N	111	79	77	65	62	65	57	1321	218	25
	W	132	92	82	78	67	68	65	2876	115	33
Ś	razem	110	77	72	61	54	59	52	2318	186	32
	N	110	80	76	59	55	63	55	1728	184	27
	W	109	74	67	64	53	54	49	3105	189	39
D	razem	116	77	72	60	55	60	59	2581	154	33
	N	119	82	78	68	64	68	65	2085	158	28
	W	114	74	68	59	50	55	50	2870	152	36

Oznaczenia jak w tabeli1.

sza od średniej krajowej (tab. 1). Gospodarstwa posiadające więcej łąk i pastwisk dysponują też nieco słabszymi glebami oraz posiadają wyższą obsadę zwierząt. Świadczyłoby to, że na obsadę zwierząt w większym stopniu oddziałuje powierzchnia użytków zielonych niż jakość gleb. Porównując jednakże gospodarstwa w podgrupach o różnym stopniu intensywności organizacji produkcji zwierzęcej zauważa się, że o jej stopniu decyduje także żyzność gleb. Gospodarstwa o lepszych glebach mają wyższą obsadę bydła (tab. 2). Ze wzrostem areалу użytków zielonych wzrasta obsada bydła, a maleje trzody chlewnej. Jednocześnie zmienia się struktura stada bydła. W obsadzie wzrasta liczba krów mlecznych, a zmniejsza się udział pozostałych grup (tab. 2).

W strukturze zasiewów, która wykazuje dużą zmienność w obrębie wydzielonych grup i podgrup, na uwagę zasługuje powierzchnia zasiewów roślin pastewnych (tab. 1). Areal tych roślin jest największy w gospodarstwach posiadających średnią powierzchnię użytków zielonych. Szczególnie duży jest udział roślin pastewnych w podgrupach o wyższym stopniu intensywności posiadających większą obsadę zwierząt, zwłaszcza bydła. Wyniki te sugerują tezę, że w analizowanej grupie gospodarstw zwiększanie intensywności organizacji produkcji zwierzęcej powoduje zajmowanie gruntów ornych pod uprawę roślin pastewnych, a nie skłania do bardziej intensywnego użytkowania posiadanych użytków zielonych, nawet w obecnych warunkach ekonomicznych.

Stopień wykorzystania naturalnych zasobów paszowych oceniać można analizując pokrycie energetycznych i białkowych potrzeb zwierząt przez poszczególne rodzaje pasz. W badanej zbiorowości gospodarstwa z grupy o dużym areale łąk i pastwisk żywią bydło większą ilością zielonek i siana niż pozostałe grupy, w których dawka oparta jest na kiszonkach, zwłaszcza w grupie gospodarstw o przeciętnej powierzchni użytków zielonych. Taka struktura skarmianych pasz objętościowych w tej grupie wskazywałaby, że gospodarstwa posiadające średnią ilość użytków zielonych w areale użytków rolnych najslabiej na nich gospodarują. W strukturze skarmianych pasz zwraca uwagę duży udział pasz treściwych w dawce, zwłaszcza ziarna zbóż. Należy przy tym zauważyć, że gospodarstwa z podgrup niższej intensywności organizacji produkcji zwierzęcej zużywają znacznie mniej pasz treściwych niż gospodarstwa o większej obsadzie zwierząt. Fakt ten przemawia za stwierdzeniem, że powiększanie obsady bydła, nawet obecnie, przy trudnościach paszowych, odbywa się przede wszystkim na bazie pasz treściwych i zbóż zakupionych i pozostawionych w gospodarstwie. Efektywność żywienia wyrażona ilością skarmianego białka i jednostek owsianych w przeliczeniu na jednostkę zbożową produkcji bydłowej wskazuje, że gospodarstwa z intensywniej zorganizowaną produkcją zwierzęcą żywią efektywniej (tab. 4) od gospodarstw o niższym stopniu intensywności.

Efektywność gospodarowania badanych gospodarstw określono produktywnością zwierząt i wydajnością ziemi. Wraz ze wzrostem udziału użytków zielonych w użytkach rolnych produktywność mierzona produkcją bydłą w jednostkach zbożowych wzrasta z 27 j.zb./ha użytków rolnych (UR) do 33 j.zb./ha UR (tab. 4). Jest to wynikiem wzrostu produkcji mleka, gdyż produkcja mięsa maleje. Szczególnie wysoką produkcję mleka mają gospodarstwa intensywniejsze, skarmiające duże ilości pasz treściwych.

Produktywność ziemi przedstawiona wskaźnikami produkcji globalnej, końcowej, towarowej, czystej oraz dochodu rolniczego, kształtuje się w poszczególnych grupach i podgrupach gospodarstw na zbliżonym poziomie. Wyższa produktywność bydła, wraz ze wzrostem udziału trwałych użytków zielonych i poprawą jakości gleb, nie znajduje więc wyrazu w produktywności ziemi, ani też w dochodowości, szczególnie w gospodarstwach bardziej intensywnych z większym i średnim udziałem użytków zielonych, mających też lepsze gleby.

Reasumując analizę wyników należy stwierdzić, że o intensywności organizacji produkcji zwierzęcej i jej poziomie decyduje obszar użytków rolnych i jakość gleb, tzn. wraz ze wzrostem obszaru użytków zielonych oraz jakości gleb wzrasta obsada zwierząt.

W ramach badanej zbiorowości gospodarstw zwiększanie obsady inwentarza żywego pociąga za sobą wzrost areału uprawy roślin pastewnych oraz podniesienie poziomu zużycia pasz treściwych. Prowadzi to do wzrostu wydajności zwierząt (mleczności), ale w sumie nie powoduje wyraźnego wzrostu produktywności ziemi. Najniższą efektywność finansową wykazują gospodarstwa ze średnim udziałem użytków zielonych.

Podnoszenie poziomu obsady bydła oraz intensyfikacja produkcji mleka w przeliczeniu na 1 ha UR nie zwiększa więc rozmiarów dochodu rolniczego oraz produkcji czystej w gospodarstwach specjalizujących się w chowie bydła. Gospodarstwa bardziej intensywne wykazują niższy dochód rolniczy w przeliczeniu na 1 ha UR.

Specjalizacja w hodowli bydła, zwłaszcza mlecznego, pozwalała w 1981 roku gospodarstwom posiadającym dużo użytków zielonych na osiągnięcie nie mniejszej, a raczej większej produktywności ziemi, w porównaniu z gospodarstwami bez łąk i pastwisk lub z małą ich ilością.

Uzyskane wyniki stawiają pod znakiem zapytania dalszą specjalizację w chowie bydła z punktu widzenia samych gospodarstw, chociaż skłaniają je do tego potrzeby społeczne. Dlatego też, aby istniejące oczekiwania gospodarki narodowej na dalszy wzrost produkcji bydłowej, a zwłaszcza mleka, zostały zaspokojone, należy stworzyć warunki opłacalności dla dalszej intensyfikacji tego kierunku produkcji.

Literatura

1. Andrae B.: Sposoby prowadzenia gospodarstw rolnych, PWRiL, Warszawa 1966.
2. Blohm G.: Ekonomia i organizacja gospodarstw rolnych, PWRiL, Warszawa 1961.
3. Manteuffel R.: Ekonomia i organizacja gospodarstwa rolniczego, PWRiL, Warszawa 1981.

Александр Петрашевски, Зыгмунт Ментки

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВЕДЕНИЯ ХОЗЯЙСТВ, СПЕЦИАЛИЗИРУЮЩИХСЯ
В СКОТОВОДЧЕСКОЙ ПРОДУКЦИИ НА ОСНОВЕ ПОСТОЯННЫХ ПАСТБИЩНЫХ УГОДИЙ

Р е з ю м е

В статье представлены результаты исследований эффективности ведения хозяйств, специализирующихся в скотоводческой продукции, в зависимости от распоряжаемого ареала постоянных пастбищных угодий, а также степени интенсивности организации животной продукции. Полученные результаты показывают, что хозяйства, распоряжающиеся большим количеством постоянных пастбищных угодий в структуре земельных угодий, характеризуются проявлением земельной продуктивности, приближенной к тем, которые не имеют постоянных пастбищных угодий, или же распоряжаются ими в небольшом количестве, производительность же их, выраженная животной продукцией в зерновых единицах на 1 га земельных угодий, является значительно большей. Интенсивность животной продукции давала хозяйствам высшую продуктивность, не обеспечивала однако земледельцам большего дохода.

Aleksander Pietraszewski, Zygmunt Miętki

ECONOMICAL EFFECTIVITY OF FARMS SPECIALIZING IN CATTLE
PRODUCTION BASING ON GRASSLAND

S u m m a r y

The article presents results of studies on the economical effectivity of farms specializing in cattle production depending on the possessed area of grassland and the intensity degree in the organization of animal production. The obtained re-

sults indicate that farms having more grassland in the structure of agricultural land show land productivity approximated to those farms which have no grassland or have only small amounts of it while their productivity expressed by cattle production in grain units per one ha of agricultural land is distinctly higher. The intensification of cattle production has given a higher productivity of the farm, however, it has not provided higher incomes to the farmers.